

Erik Dammann: Alternativ-høvdingen

Få, om noen, i Norge har gjort så mye som Erik Dammann for å skape et engasjement for jordens fattige og en mer bærekraftig livsstil. Han hoppet av reklamebransjen, og valgte å stedet å bruke sine kunnskaper innen massekommunikasjon, nettverksbygging og opinionspåvirkning til å skape store folkebevegelser for en alternativ verdensordning.

Av Øyvind Solum

I selvbiografien hans, "Kontraster", som kom sist høst, åpner han likevel med å fortelle om dype og langvarige depresjoner. Den siste, som strakte seg over flere år, begynte først å slippe taket da han var godt i gang med boken. Han beskriver der at følelser av tungsinn og mindreverd har fulgt ham siden barndommen, og at dette blant annet henger sammen med en opplevelse av å ikke bli verdsatt av faren. Han skjønte likevel tidlig at dette var noe han selv måtte ta ansvar for å snu, og "oppfant" dermed selv sin egen personlige variant av positive affirmasjoner mange tiår før 90-tallets selvhjelpsbøker, som han forøvrig ikke ser ut til å ha nevneverdig interesse av. Som ganske ung gutt identifiserte han mange av sine egne svakheter, og valgte så å ha som bevisst program å utfordre seg selv ved å gjøre mye av det han var redd for. Dermed kan mange av svakhetene snarere blitt snudd til styrker da han visste med seg selv at han ikke ville la seg stoppe av den slags.

Ikke desto mindre møtte han gang på gang gjennom livet veggen. Grunnen var da primært at når han virkelig brant for en sak, så ga han også alt for den, og kunne stå på store deler av døgnet over år, noe som før eller siden nødvendigvis må føre til utbrenthet. I tillegg kom skuffelsen etter å ha håpet at arbeidet skulle føre til virkelig og varig samfunnsforandring, men så

måtte innse at det meste i Norge i grunnen fortsatte som før, og at initiativene dermed ikke utviklet seg som Dammann håpet. Som initiativtaker for blant annet Framtiden i Våre Hender, Prosjekt Alternativ Framtid og Forum for Systemdebatt, foruten en lang rekke bøker, har han nok likevel påvirket samfunnet mer enn han i dag selv ser ut til å anerkjenne. Etter å ha lest selvbiografien fant vi ut at det var på sin plass å ta en prat med ham.

Erik Dammann tar imot hjemme i huset sitt på Nesodden – et hus som fortsatt er senter for en stor ugeflokke av barn, adoptivbarn, fosterbarn, barnebarn og andre venner av familien. Det å ha mange barn og et hjerte for de som har problemer også i det nære, har vært minst like viktig som de sultende barna på den andre siden av kloden. Og det er nok Eriks kone Ragnhild som har gjort den største innsatsen i forhold til det Dammanske hjem. Når jeg kommer hjelper hun med å sette frem te, kaffe og småkaker, før hun må haste i butikken for å kjøpe fuglemat. Et ekstra stort snøfall gjør at hun er akutt bekymret for at de skal finne seg mat i tide. Hun forsvinner dermed raskt ut døren, og jeg og Erik begynner å prate. Han starter med å snakke om viktigheten av å ta vare på storfamilien.

– Når så mye går i oppløsning er det viktig å opprettholde et familiefellesskap. På 70-tallet var det mer storfamilie, nå er det bare individet igjen. Samfunnet bygger på konkurranse og det blir lite tid til det gode liv. Vi har doblet levestandarden uten å ha blitt lykkeligere. Det økte forbruket skaper problemer globalt, og på lengre sikt også for oss selv. Samtidig stiller folk større krav til livet enn før. De vil reise, ha et godt forhold barna, ha god sex og et godt samliv, en god og utviklende jobb osv. , forteller Erik Dammann, som også kjenner den virkeligheten fra sitt eget liv. Han tok tidlig med seg hele familien til Samoa, og bosatte seg i en periode der for å oppleve noe helt annet enn vår konkurransevirkelighet. På Samoa opplevde han en kultur med et svært enkelt levesett, og hvor det å dele var en av de helt sentrale verdiene.

Simple Living og de politisk blinde

– Fra Framtiden i Våre Hender hold har det iblant kommet litt kritikk av Simple Living-bevegelsen, som med sitt ønske om et enklere liv, ofte på landet, egentlig kan ligne på deler av FIVHs egen visjon?

– Vi som deler mange verdier burde prøve å samarbeide, selv om vi ikke har samme strategier. Dagens økonomiske system vil ikke tåle Simple Living, hvis den lykkes. Den vil kunne skape krise, og det vil komme rop om å få veksten i gang igjen. De burde dermed bidra til en diskusjon om hvilke økonomiske forutsetninger som vil hindre dem i lykkes. En stor del av befolkningen er blitt politisk blinde. Media har gjort oss blinde fra å se at utviklingen i dag ikke kan fortsette i 20-30 år til. Meningsmålinger i starten av FIVH viste at et flertall av befolkningen støttet hovedverdiene våre, men selv

blant egne medlemmer var det et fåtall som klarte å praktisere det gode liv. Selv om de strikket og bakte litt, brukte de da like mye penger på andre ting. Det betyr ikke at alle som driver med Simple Living må diskutere dette, men noen må gjøre det.

Det ville være dumt å si at Bellona tar feil, selv om de ikke er interessert i langsiktige endringer. Jeg tror at noe av det mest dramatiske som skjer i den vestlige verden er at folk har blitt apolitiske og opprådde i forhold til hva som er gæærnt og hva som kan gjøres. Da fungerer ikke demokratiet lenger. De kan stemme på et parti som direkte motarbeider deres egentlige interesser. De ekstreme kapitalkreftene har fått bukten og begge endene i alle relevante fora. Vekst, konkurranse og de sterkeste rett har vunnet. Det er en dramatisk overgang fra vår tidligere blandingsøkonomi. Politikere umyndiggjøres fordi økonomiske regler styrer. Hadde en kraftig fellesopinion reist seg mot dette kunne det blitt snudd, men media er også preget av underholdning og lettvintheter. Jeg er demokrat, og dermed må endringer skje nedenfra. Men når det ikke skjer, hva har vi da? Derfor foreslår jeg i boken at ledere, fagforeninger, kirken, humanitære og frivillige organisasjoner osv går sammen om et annet verdigrunnlag, slik at forandring kunne skapes. Disse kunne mobilisere sine medlemmer og så hindre vedtak som går på tvers av de felles verdiene.

En alternativ fremtid

– Du klarte det jo nesten i forbindelse med Prosjekt Alternativ Framtid, hvor du fikk med deg nesten alt av frivillige organisasjoner, trossamfunn og politikere osv til å skulle støtte en utredning om en alternativ fremtid?

– Ja, vi trodde vi skulle lykkes. Det var primært forskerne som sviktet. De manglet helhetssyn. Vi skulle ikke basert det bare på forskning, men lagt mer vekt på utredning og dermed søkt hjelp fra politikere. Man kan ikke sette sammen biter til en helhet. Man må starte med visjonen av helheten og så heller utrede hva som skal til. På den tiden var det kanskje egentlig mulig. Vi følte vi var veldig nær. AF var håpet jeg hadde satset livet mitt på, og så brast det fullstendig. Det var nok likevel ikke bare pga forskerne, men også fordi opinionen snudde, blant annet pga økende arbeidsløshet, som pekte mot nødvendigheten av et hardere arbeidsliv.

Hvis jeg eller noen igjen skal starte et slik prosjekt må vi vise at man deler et minste felles multiplum, som står som alternativ til liberalismen. Åpent nok til at mange kan enes, men skarpt nok til at det er en klar opposisjon til dagens system. Det må være uferdig, men opphevende på det som er. Vi kunne da få med et flertall av Europas befolkning, slik at det ville bli umulig å fortsette langs samme spor som i dag.

– I Norge har vi jo organisasjoner som Forum for Utvikling og Miljø som favner et veldig bredt spekter av organisasjoner og får dem til å samle seg om viktige spørsmål?

– Ved siden av FIVH er Attac den eneste organisasjonen i dag som representerer en helhetlig kritikk. Det er ikke mulig å vinne i delspørsmål uten å ha en helhetlig plan. Man vil for eksempel kanskje være for oljeboring når det ikke finnes andre planer for distrikter og fordeling. Man må finne et helhetssyn og så se på hovedretningen. Det gjelder både Kirken og fagbevegelsen og mange andre. Det økonomiske systemet vi har idag bygger på å slippe fri egoismen.

Alle andre veier er stengt, så dette ser ut til å være eneste mulighet. Mange er urealistisk idealistiske, og når det store ikke nytter så nøyer man seg med det små. Folk hyler av begeistring for økt vekst. Forum for Systemdebatt klarte bare å få mediadekning i noen måneder, og da mest med fokus på det store fremmøtet, og mindre på innholdet.

– Tenker du nå å gå i gang med en slik ny gigant-kampanje?

– Dette er noe jeg i hvert fall tenker på, men jeg er snart 75 år og har levd med voldsom intensitet. Uten voldsomt engasjement nytter det ikke, og om jeg gjør det er jeg redd jeg ødelegger meg. Vet derfor ikke om jeg orker eller vil. Kanskje jeg heller bør være filosof, enn samfunnsaktivist. Kunne likevel se meg selv som en inspirator, hvis det kom andre som så det samme og som kunne kaste seg inn i det.

– Finnes måter å arbeide med slike prosjekter på som ikke blir så utmattende? Noe av grunnen til at man ofte blir sliten kan vel også være at vi alltid også har en del av oss som vil oppnå dette for å bevise noe for en selv eller andre, og om man klarte å gi slipp på dette aspektet så kunne kanskje det hele flyte med mindre stress?

– Trangen til å bli respektert, beundret, forstått og godtatt i eget miljø er et allmennmenneskelig ønske. Man må være klar over at man alltid har en slik delmotivasjon og passe på at dette ikke driver en på tvers av ens grunnverdier. De store tingene er gjerne drevet av ett menneskes visjon. Dette kommer man sjelden utenom. I perioder har jeg jo følt at alt var uviktig i forhold til at 80.000 barn døde hver dag. Jeg var i den perioden mest sliten, men også mest lykkelig, fordi jeg følte at jeg gjorde det jeg skulle gjøre. Jeg sa til

meg selv at om jeg skulle dø av dette, så var det verdt det. Prøvde likevel å selge den positive forandringen til andre. Hvis ikke så er du nødt til å mislykkes.

En bro mellom religion og vitenskap

– Jobber du med noe nytt bokprosjekt?

– Jeg har i mange år ønsket å følge opp "Bak tid og rom", men med en annen vektlegging. Det er livsfarlig å la religiøsitet boble opp uten fornuftskontroll. Når nestekjærlige kristne støtter Israels brutalitet pga Det Gamle Testamentet, så har de koblet ut den helhetlige fornuft. Det samme kan man si om muslimer. I Koranen er det mye positivt som burde ha umuliggjort selvmordsbombere. Man ser også at deler av new age-bevegelsen har koblet ut den kritiske fornuft, med tro på ting det ikke finnes begrunnelse for. Jeg blir redd når jeg ser det religiøse behovet, som stadig blir sterkere, blomstre uten fornuftskontroll. Det må bygges bro mellom intuisjon og fornuft, religion og vitenskap.

Religion for meg er ikke bare kirke-religion, men tro på at det er noe mer enn den materielle lovmessigheten som holder orden på universet. Denne troen kan ikke utrykkes, og det vil bare vokse. Når kirke-religion ikke er "in" blir det mer og mer uorganisert. Den organiserte religion som ga visse rammer er i tilbaketog. Religiøsitet kan bli en livsfarlig kraft. Med boken vil jeg vise nødvendigheten av å koble tro og fornuft.

Kvantefysikere har lenge snakket om et møtepunkt mellom tro og logikk, og religion og vitenskap. Aspect-eksperimentene innen fysikken viser at noe ikke-materielt opprettholder universet. Når dette avvises av materialistiske vitenskapsfolk blir det

ulogisk og irrasjonelt. Det er angst blant mange materialister om å ta opp slike spørsmål, for det SKAL være et skille, tenker de. Mange sier at dette likevel er lettere å diskutere nå.

Jeg vakler mellom å engasjere meg i dette om religioner og vitenskap, eller å bidra mer som samfunnsaktør. Når både kristne og muslimer står mot hverandre og begge avviser kjærlighetsbudet som begge bygger på, så er det akutt farlig. Når Bush får med seg halve USA på sin maktpolitikk pga at de tror dette er kristent, er det manglende kobling av fornuft. Dette er fundamentale ting. Det kan bli verdenskrig av det.

(Ramme:)

Framtiden i våre hender

Framtiden i våre hender arbeider for miljøansvar og rettferdig fordeling av verdens ressurser. Forbruket i rike land som Norge er for høyt. Skulle hele verden forbruke like mye som oss, hadde vi tre og en halv jordklode! Framtiden i våre hender er en frivillig organisasjon uten politiske eller religiøse bindinger. Over 20.000 personer støtter vårt arbeid.

Medlemmene er avgjørende både for vår økonomi og for å nå frem med våre saker. FIVH gir også ut bladet Folkevett.

Fredensborgvn. 24 G, 0177 OSLO,
22033150, fivh@fivh.no,
www.framtiden.no.

Forum for systemdebatt (FSD)

FSD er et tverrpolitisk initiativ av mennesker som er opptatt av en helhetlig forståelse av de største utfordringene i vår tid:

– den stadige ødeleggelsen av livsgrunnlaget for våre barn

- den skjeve fordelingen av klodens knappe ressurser
- fattigdommen og den medfølgende befolkningsveksten i den tredje verden
- nedbyggingen og utarming av dyrkingsjorda og bosettingen i utkantsområdene
- den økonomiske ulikheten og de sosiale problemene i våre egne, rike land...

Forum for systemdebatt, Storgata 23 C, 0184 Oslo, forum@systemdebatt.no, 22979890, www.systemdebatt.no

Attac – en annen verden er mulig

I dag er Attac etablert på alle kontinenter og teller over 85 000 medlemmer fordelt på 48 land. 24 av disse er europeiske land, 12 er latinamerikanske og 6 afrikanske. Attac var en sentral initiativtaker til det første World Social Forum (WSF) i Porto Alegre i 2001 og er involvert i de regionale, nasjonale og lokale forumene verden over.

Viktige saker:

- Bekjempe den internasjonale spekulasjonsøkonomien
- Beskatte kapitalinntekter
- Avskaffe skatteparadis
- Arbeide for et åpent, demokratisk og rettferdig internasjonalt handels- og investeringssystem med muligheter for politisk styring av markedskreftene for å ivareta innbyggernes sosiale behov, matsikkerhet og en forsvarlig ressursutnyttelse
- Støtte kravet om allmenn sletting av den offentlige gjelden i fattige land og en bruk av de frigjorte ressursene til beste for befolkningen og en bærekraftig utvikling, det som mange kaller en avvikling av den "sosiale og økologisk skadelige gjelden"
- Forsvare det offentlige trygdesystem og motarbeide at det overføres til private pensjonsfond basert på spekulative finansplasseringer

Attac, Solidaritetshuset, Osterhausgate 27, 0183 OSLO, 22989304, attac@attac.no, www.attac.no.

Forum for Utvikling og Miljø (ForUM)

ForUM er et nettverk av mer enn 50 frivillige organisasjoner engasjert i miljø- og utviklingsspørsmål. ForUM ble etablert etter Rio-toppmøtet i 1992 for å følge arbeidet med bærekraftig utvikling. ForUM er en politisk og faglig møteplass for debatt, initiativ og politisk påvirkning i utviklings- og miljøspørsmål. ForUM deltar i internasjonale politiske prosesser og formidler kontakt mellom norske og internasjonale organisasjoner og ressurspersoner.

Viktige saker:

- Handel og WTO
- Klima og energi
- Bedrifters samfunnsansvar
- Matsikkerhet og jordreform
- Bærekraftig produksjon og forbruk
- Ferskvann
- Biologisk mangfold
- Fred og bærekraftig utvikling

Storgata 11, 0155 Oslo, 23010300, forumfor@forumfor.no, www.forumfor.no